

АНОТАЦІЯ

Пуїо О. І. Рухливі ігри як засіб формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта. – Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, 2021.

Відстеження трансформації суспільних процесів засвідчує зміни освітніх підходів щодо формування життєвих компетенцій та цінностей особистості. Оскільки фундамент формування ціннісних орієнтацій особистості закладається в дошкільному віці, саме на цьому етапі необхідне усвідомлене партнерство батьків і педагогів у справі виховання дітей.

У дослідженні зазначено, що ключові цінності особистості закладаються в дітей дошкільного віку під час гри, що виступає засобом фізичного, морального, психологічного, емоційного та соціального зростання дитини. Саме тому використання рухливих ігор в освітньому процесі закладу дошкільної освіти (ЗДО) розглянуто як засіб формування рухової компетенції та ціннісних орієнтацій особистості.

Проаналізовано нормативно-правову базу: Закон України «Про освіту», Закон України «Про дошкільну освіту», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., Базовий компонент дошкільної освіти (БКДО). Здійснено компаративний аналіз джерел, що засвідчив довготривалість та поетапність процесу формування ціннісних орієнтацій старших дошкільників, в основі якого лежать цінності.

Об'єктом дисертаційного дослідження є формування ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку. Предмет дослідження: педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор. Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор.

У дисертації розкрито сутність та зміст базових понять дослідження; проаналізовано стан роботи з використання рухливих ігор в практиці роботи

ЗДО; визначено компоненти, критерії, показники, рівні сформованості та педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку в грі; запропоновано та експериментально перевірено систему роботи з формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливої гри.

У роботі, на основі узагальнення результатів теоретичного дослідження та констатувального експерименту зроблено висновки, що під ціннісними орієнтаціями дітей старшого дошкільного віку розуміємо їхнє особистісне ставлення (прийняття чи неприйняття) загальнолюдських моральних цінностей.

Дослідження з вивчення стану роботи ЗДО щодо формування ціннісних орієнтацій старших дошкільників засобами рухливої гри засвідчило: у більшості ЗДО річні плани передбачають стандартні заходи із використанням спортивних та народних рухливих ігор; окремі календарні планування вихователів старших груп включають системне проведення сучасних рухливих ігор, спрямованих на формування ціннісних орієнтацій; вихователі вважають рухливі ігри засобом фізичного розвитку вихованців, і недооцінюють їхнє значення як засобу формування цінностей взаємодії, співпереживання, дружби у дітей старшого дошкільного віку.

Проаналізовано погляди вихователів щодо рівня сформованості цінностей спілкування у дітей старшого дошкільного віку. Більшість опитаних вихователів вважають, що діти на середньому рівні вміють проявляти взаємодію, пропонувати допомогу та приймати її від інших. Результати перевірено та підтверджено методом педагогічного спостереження.

З'ясовано, що особливостями дошкільного періоду дитинства в контексті формування ціннісних орієнтацій особистості є наступні: мотивацією прийняття ціннісних орієнтацій виступає необхідність реалізації дитиною власних потреб; в основі формування ціннісних орієнтацій лежить емоційно-ціннісне ставлення до себе, що проявляється у загальній самооцінці; процес формування ціннісних орієнтацій залежить від сформованості у дитини супідрядності мотивів та внутрішніх етичних інстанцій, засвоєння моральних цінностей через потребу гармонійної взаємодії із соціумом; формування ціннісних орієнтацій залежить

від здатності дитини довільно регулювати поведінку через засвоєння усталених зразків та докладання вольових зусиль.

На основі аналізу досліджень з питань формування ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку в Україні та світі визначено, що гра є унікальним засобом системного формування цінностей співпереживання, взаємодії, дружби.

Доведено потенційні можливості рухливих ігор з правилами, музичних рухливих ігор як засобу формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку.

У дисертації на основі даних спостереження та врахування вікових особливостей розвитку дітей старшого дошкільного віку, побудови їх взаємин під час гри, з'ясовано, що формування цінностей взаємодії, співпереживання, дружби дітей старшого дошкільного віку впливає на рівень прояву особистісних якостей (емпатії, комунікативності, впевненості, ініціативності, відповідальності) під час рухливих ігор.

У роботі доведено, що рухливі ігри сприяють формуванню ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку через реалізацію дітьми визначених компонентів ціннісних орієнтацій: емоційного-вольового, когнітивного діяльнісного.

Визначено критерії оцінювання рівня сформованості ціннісних орієнтацій старших дошкільників, що виступають змістовими параметрами визначених компонентів: чуттєво-спрямований, знаннєво-орієнтований, операційний.

Встановлено, що показниками сформованості ціннісних орієнтацій старших дошкільників, що проявляються в рухливих іграх є: розуміння емоцій своїх та інших, прояв співчуття, здатність управляти емоціями; наявність знань про цінності взаємодії, співпереживання та дружби, наявність знань про зміст і правила рухливих ігор, обізнаність з правилами поведінки в рухливих іграх; вміння виявляти власні емоції та адекватно реагувати на емоції інших; вміння дотримуватися правил гри, вміння брати на себе відповідальність ініціювати і налагоджувати взаємодію між усіма учасниками гри.

Наукова новизна та теоретичне значення результатів дослідження полягає у тому, що *вперше* визначено сутність та структуру ціннісних орієнтацій дітей

старшого дошкільного віку, що містить емоційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний компоненти; обґрунтовано критерії, показники та рівні (високий, середній, низький) сформованості ціннісних орієнтацій старших дошкільників засобами рухливих ігор; розкрито потенціал і доведено вплив рухливих ігор на формування цінностей співпереживання, дружби, взаємодії у дітей старшого дошкільного віку; визначено динаміку формування ціннісних орієнтацій старших дошкільників; теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор; *уточнено*: трактування поняття «ціннісні орієнтації» з урахуванням філософських, соціологічних, психологічних, педагогічних підходів; зміст поняття «формування ціннісних орієнтацій старших дошкільників»; зміст підготовки вихователів з метою формування цінностей у дітей старшого дошкільного віку; *набули подальшого розвитку*: теоретичні підходи до використання рухливих ігор як засобу формування ціннісних орієнтацій старших дошкільників; трактування понять взаємодії, співпереживання та дружби як цінностей; тлумачення понять емпатії, комунікативності, впевненості, ініціативності, відповідальності як особистісних якостей старшого дошкільника.

Практичне значення роботи полягає в тому, що теоретичні положення та практичні висновки можуть бути використані працівниками закладів дошкільної освіти, викладачами вищих педагогічних закладів спеціальності 012 «Дошкільна освіта», а також у системі післядипломної освіти педагогічних працівників для вдосконалення змісту, форм і методів формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор. Практичні здобутки автора представлено такими напрацюваннями: запропоновано зміст та алгоритми проведення сучасних рухливих ігор, здійснено авторську підбірку дидактичних ігор, спрямованих на формування емоційного інтелекту дітей, запропоновано методи і прийоми організації та проведення рухливих ігор, ігрові прийоми в процесі проведення рефлексії та введення малих фольклорних форм, які сприяють формуванню цінностей дружби, співпереживання, взаємодії у дітей старшого дошкільного віку; розроблено систему заходів і форм роботи з

батьками щодо формування цінностей старших дошкільників засобами рухливих ігор, підбірку вправ та дидактичних ігор для батьків, спрямованих на формування емоційного інтелекту дітей; методичні рекомендації для вихователів, матеріали для бесід, майстер-класів з навчання прийомам керівництва рухливою грою та засобам вибору рухливої гри дітьми, методичного семінару для використання педагогами в роботі з дітьми старшого дошкільного віку з метою формування ціннісних орієнтацій дружби, співпереживання, взаємодії. Запропоновано матеріали бесід, проблемних дискусій з дітьми передшкільного віку, підбірку музичних рухливих ігор з позитивним емоційним навантаженням, спрямованих на формування цінностей дружби, взаємодії, співпереживання.

Розроблено робочу програму навчальної дисципліни «Організація ігрової діяльності в дошкільному віці» для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта», в змісті якої відображено проблему формування ціннісних орієнтацій дошкільного віку засобами рухливих ігор (тема «Організаційні умови проведення рухливих ігор дошкільників» змістового модуля 1) та робочу програму для майбутніх вихователів «Наступність ЗДО і початкової школи», змістовий модуль 2 якої включає тему «Вплив рухливих ігор на реалізацію наступності ЗДО і початкової школи» та практичні завдання для самостійної роботи студентів з метою формування ціннісних орієнтацій дітей передшкільного віку засобами рухливих ігор.

Визначено рівні прояву сформованості ціннісних орієнтацій для дітей старшого дошкільного віку з метою фіксації результатів в контрольній та експериментальній групах під час констатувального та контрольного етапів експерименту. До першого, високого рівня, віднесено дітей, які здатні розуміти свої емоції та ідентифікувати емоції однолітків, розуміють що таке співпереживання та знають як його проявляти в проблемній ситуації, переконані, що під час гри слід дотримуватися правил. До середнього рівня – дітей, котрі не завжди можуть розуміти свої емоції та ідентифікувати емоції інших, частково розуміють що таке співпереживання, не вміють виявляти емпатію, часто ототожнюючи її з жалем, не завжди дотримуються правил гри. До низького –

дітей, котрі не розуміють власних емоцій та емоцій інших, не розуміють значення співпереживання та переконані, що правила можна порушувати. Розбіжності між показниками дітей експериментальної (ЕГ) і контрольної (КГ) груп на констатувальному етапі – мінімальні. Для більшості дітей як експериментальної, так і контрольної групи характерним був низький рівень прояву ціннісних орієнтацій за емоційно-вольовим, когнітивним та діяльнісним компонентами.

Обґрунтовано необхідність цілеспрямованої підготовки майбутніх і практикуючих вихователів до використання рухливої гри як засобу формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку.

Встановлено, що підготовка вихователів до формування цінностей спілкування засобами рухливої гри має включати: засвоєння знань із вікової психології дітей дошкільного віку і відповідних виховних завдань; ознайомлення із сучасними рухливими іграми, методами їх проведення та особливостями педагогічного керівництва; усвідомлення виховного потенціалу рухливої гри; засвоєння методів безпосереднього та опосередкованого супроводу ігрової діяльністю дітей з метою як розвитку їх фізичних якостей, так і формування таких інструментальних цінностей, як **взаємодія, співпереживання та дружба** засобами рухливої гри.

Виокремлено педагогічні умови запропонованої системи роботи з формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор: готовність майбутніх та практикуючих вихователів до формування ціннісних орієнтацій в дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор (включає співпрацю з батьками); системна робота з дітьми з розвитку емоційної чутливості, емпатії; надання дітям свободи прояву ініціативи під час рухливих ігор та втілення набутих знань у міжособистісні взаємини.

Під час формувального етапу експерименту організовано поетапну роботу за трьома векторами: з дітьми старшого дошкільного віку, батьками та педагогами, спрямовану на формування зазначених цінностей дошкільників. Кожен вектор включав три етапи. Робота з педагогами: інформаційний, навчання прийомам проведення рефлексії та практичний; робота з дітьми: інформаційно-

мотивуючий, навчання прийомам практичної гри, творчо-практичний; робота з батьками: інформаційний, визначення ціннісних орієнтацій дитини і її друзів, практичний. Поетапна робота за трьома напрямками здійснюється за допомогою фронтальної, групової та індивідуальної форм організації взаємодії методами та прийомами, які є визначальними для кожної групи. У роботі з педагогами це: бесіда, майстер клас, тренінг, практикум, методичний семінар, розігрування ситуацій. Під час роботи з дітьми: дидактичні ігри, бесіда, дискусія, ігровий практикум, розігрування ситуацій, читання художньої літератури, вільні рухливі ігри. Робота з батьками передбачала: круглий стіл, дискусію, ігровий практикум.

За результати експериментальної роботи з'ясовано кількісні зміни рівнів прояву цінностей взаємодії, дружби, співпереживання дітьми старшого дошкільного віку під час проблемних ситуацій.

З'ясовано результати застосування педагогами прийому рефлексивного аналізу дітьми результатів рухливих ігор та запровадження підходів педагогічного керівництва рухливими іграми старших дошкільників з акцентом на формування ціннісних орієнтацій.

Визначено зміни щодо ставлення батьків до ролі рухливих ігор у формуванні ціннісних орієнтацій дошкільнят та використання сучасних рухливих ігор під час сімейного дозвілля.

На основі аналізу кількісних змін щодо прояву старшими дошкільниками цінностей взаємодії, дружби, співпереживання, підтверджено ефективність запропонованих педагогічних умов формування цінностей засобами рухливих ігор та інструментами, які були застосовані у роботі з дітьми на кожному етапі експерименту.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, рухливі ігри, музичні рухливі ігри, заклади дошкільної освіти, діти дошкільного віку, педагогізація батьків.

**Публікації в періодичних наукових виданнях інших держав,
які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку
та Європейського Союзу**

1. Puyo O. Active games of preschoolers in the measurement of personal values in Ukraine. (2020). *Journal of Education. Health and Sport*. 10(4). Poland. eISSN 2391-8306 URL: <https://apcz.umk.pl/czasopisma/index.php/JEHS/article/view/JEHS.2020.10.04.036>

2. Bielenka H., Puyo O. (2020). Педагогічні умови використання рухливих ігор з метою формування ціннісних орієнтацій дошкільників. *Pedagogia. Zeszyty naukowe*. Nr. 1. Ryki. S. 6-10. Poland. ISSN 2544-8889

**Публікації у виданнях, включених до переліку
наукових фахових видань України з присвоєнням категорії “Б”**

3. Пуйо О. І. (2017). «Дитячий колектив» як наукова категорія. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Сер. Педагогіка. № 1 (114). С. 44-48.

4. Пуйо О. І. (2018). Формування моральних якостей дітей дошкільного віку засобами рухливих ігор. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. Том IV. Психологія розвитку дошкільника. Вип. 14. С. 208-218.

5. Пуйо О. І. (2019). Підготовка майбутніх вихователів до використання рухливої гри як засобу формування ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку. *Освітній простір України*. №13. С.120-126.

6. Пуйо О. (2019). До проблеми формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку засобами рухливої гри в закладах дошкільної освіти. *Народна освіта*. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2019_2_10

7. Пуйо О. І. (2019). Стан роботи закладів дошкільної освіти щодо формування ціннісних орієнтацій старших дошкільників за допомогою рухливих ігор. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. Фахове видання КНПУ Інституту Грінченка*. Київ. №32 (№2). С. 92-98.

8. Беленька Г. В., Пуйо О. І. (2019). Формування ціннісних орієнтирів дітей дошкільного віку: Сінгапур – Україна, порівняльний аспект. *Наукові*

записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Сер. Педагогіка. №2. С. 6-14.

Публікації, у яких додатково відображені результати дослідження

9. Пуйо О. І. (2018). До проблеми підготовки майбутніх вихователів щодо організації колективу дітей передшкільного віку. *Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 02 березня 2018 р. м. Кременчук. 316 с.*

10. Пуйо О. І. (2018). До проблеми організації колективу дітей передшкільного віку. *Сучасні соціокультурні та психолого-педагогічні координати розвитку дитини: матеріали Всеукраїнської (з міжнародною участю) науково-практичної конференції, 19-20 квітня 2018 р. Тернопіль. 232 с.*

11. Пуйо О. І. (2018). Гра як засіб формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку. *Збірник, присвячений Всеукраїнській науково-практичній конференції, приурочений 100-річчю заснування Академії Наук України. Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти. Тернопіль: ТОККІПО. 2018. Вип. 10. С. 19-23.*

12. Пуйо О. І. (2018). Проблема підготовки студентів до організації колективу дітей передшкільного віку засобами гри. *Розвиток професійної майстерності педагога: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 26-27 квітня 2018 р. Тернопіль. 383 с.*

13. Пуйо О. І. (2019). Ціннісні орієнтації дошкільної освіти України та Сінгапуру. *Духовно-моральне виховання особистості: реалії та перспективи. Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 19-20 квітня 2018 р. с. Зарваниця Терноп. обл. Тернопіль. С. 135-139.*

14. Пуйо О. І. (2019). Грані майстерності сучасного педагога. *Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток*

професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності»: у 2 ч. Тернопіль. Ч. 2. 314 с. С. 140-142.

15. Пуйо О. І. (2019). Ціннісні орієнтації особистості в системі нових соціокультурних координат. Процеси українського державотворення від давніх часів до сьогодні (з нагоди 1000-річчя з початку правління Ярослава Мудрого). *Науковий методичний інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти*. Тернопіль: ТОКІППО. Вип. 12. 160 с. С. 154-157.

16. Пуйо О.І. (2019). Формування ціннісних орієнтацій старшого дошкільника засобами рухливих ігор. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2019: інтернаціоналізація та інтеграція в освіті в умовах глобалізації*: матеріали III Міжнародної наук.-практ. конф., 30 травня 2019 р. Київ. Ін-т педагогіки НАПН України. Київ – Дрогобич. С.151-152.

17. Bielenka H., Puyo O. (2019) Emphathy formation of senior preschool aged children in the process of active games. Modern world tendencies in the development of science. Vol. 2. London. 308 p. P. 16-25.

18. Пуйо О.І. (2020). Специфіка роботи з вихователями щодо формування ціннісних орієнтацій старших дошкільників засобами рухливих ігор. *Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності»*. Тернопіль. С.292-294.

19. Пуйо О. І. (2020). Ціннісні орієнтації дошкільників в грі: виміри та характеристика. *Педагогічна компаративістика та міжнародна освіта 2020: глобалізований простір інновацій*: матеріали IV Міжнародної наук.-практ. конф., 28 травня 2020 р. Київ. С. 271-273.

20. Puyo O. (2020). What value orientations are forming in active games. *Virtus*. №43. P.151-154. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/29542/1/Virtus%20%2343%202020.pdf>

ANNOTATION

Puyo O. I. «Active games as a means of value orientations formation of senior preschool aged children». – Qualification scientific work on the rights of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of philosophy in pedagogy in specialty 012 «Preschool Education» (Educational, Pedagogical Sciences), branch of knowledge 01 Education/Pedagogy – Borys Hrinchenko Kyiv University, Kyiv, 2020.

Monitoring the transformation of social processes indicates changes in educational approaches to the formation of life competencies and values of the individual. As far as the foundation for the formation of value orientations of the individual is laid at preschool age, a conscious partnership among parents and teachers in raising children is necessary at this period of time.

The study notes that the key values of personality are laid in preschool children during play, which acts as a means of physical, moral, psychological, emotional and social growth of the child. That is why the use of active games in the educational process of Preschool Educational Institutions (PEI) is considered as a means of forming motor competence and value orientations of the individual.

The regulatory framework has been analyzed: the law of Ukraine «On education», the law of Ukraine «On preschool education», the national strategy for the development of education in Ukraine for the period up to 2021, the Basic component of preschool education (BCPE). A retrospective analysis of the sources was carried out, which showed the long-term and gradual process of forming value orientations of senior preschoolers, which is based on values.

The object of the dissertation research is the formation of value orientations of preschool aged children. Subject of research: content and pedagogical conditions for the formation of value orientations of senior preschool children by means of active games. The purpose of the study: to do theoretical substantiation and experimental tests of the effectiveness of pedagogical conditions for the formation of value orientations of senior preschool aged children by means of active games.

In this dissertation: the essence and content of the basic concepts of research has been revealed; the state of work on the use of outdoor games in the practice of Preschool Educational Institution has been analyzed; the components, criteria,

indicators, levels of formation and pedagogical conditions for the formation of value orientations of senior preschool aged children at the moment of a game have been defined; the system of work on the formation of value orientations of senior preschool aged children by means of active games has been created and experimentally tested.

In the study, based on the generalization of the results of a theoretical study and ascertaining experiment, it is concluded that the value orientations of senior preschool aged children are understood as their personal attitude (acceptance or non-acceptance) of human moral values.

Research on the study of the state of work of Preschool Educational Institutions on the formation of value orientations of senior students by means of active games has shown: in most of preschool institutions the annual plans do not provide the standard activities using sports and folk active games; the separate calendar plans of teachers of senior groups include the systematic conduct of modern active games aimed at the formation of moral values; the teachers consider active games as a means of physical development of pupils, and underestimate their importance as a means of forming values of interaction, empathy, and friendship in senior preschool aged children.

The views of educators as to the level of formation of communication values in senior preschool aged children have been analyzed. The majority of asked educators believe that children at an average level are able to show interaction, offer help, and accept it from others. The results were verified and confirmed by the method of pedagogical observation.

It has been established that the features of the preschool period of childhood in the context of the formation of value orientations of the individual are the following: the motivation for accepting value orientations is the need for the child to realize their own needs; the basis for the formation of value orientations is an emotional and value attitude to themselves, which manifests itself in general self-esteem; the process of forming value orientations depends on the formation of the child's subordination of motives and internal ethical instances, the assimilation of moral values through the need for harmonious interaction with society; the formation of value orientations depends on the child's ability to arbitrarily regulate behaviour through the assimilation of established patterns and the application of volitional efforts.

Based on the analysis of research on the formation of value orientations of preschool aged children in Ukraine and the world, it is determined that the game is a unique means of systematic formation of values of empathy, interaction, friendship.

The potential possibilities of active games with rules, musical active games as a means of forming value orientations of senior preschool aged children are proved.

In the dissertation, based on observation data and taking into account the age characteristics of the development of senior preschool aged children, building their relationships during the game, it was found out that the formation of values of interaction, empathy, friendship of senior preschool aged children affects the level of manifestation of personal qualities (empathy, communication, confidence, initiative, responsibility) during active games.

In the dissertation research, it is proved that active games contribute to the formation of value orientations of senior preschool aged children through the implementation of certain components of value orientations by children: emotional-volitional, cognitive activity.

The criteria for assessing the level of formation of value orientations of senior preschoolers, which act as semantic parameters of certain components: sensory-oriented, knowledge-oriented, operational.

It is established that the indicators of the formation of value orientations of senior preschoolers, manifested in active games are: understanding the emotions of their own and others, empathy, the ability to control emotions; knowledge of the values of interaction, empathy and friendship, knowledge of the content and rules of active games, awareness of the rules of conduct in active games; ability to express their own emotions and adequately respond to the emotions of others; the ability to follow the rules of the game, the ability to take responsibility to initiate and establish interaction between all participants in the game.

The scientific novelty and theoretical significance of the research results is that for the first time the essence and structure of value orientations of senior preschool children, which contains emotional-value, cognitive, activity components, have been determined; criteria, indicators and levels (high, average, low) of formation of value orientations of senior preschoolers by means of active games are substantiated; the

potential is revealed and the influence of active games on the formation of values of empathy, friendship, interaction in senior preschool children is proved; the dynamics of formation of value orientations of senior preschoolers is determined; theoretically substantiated, developed and experimentally tested pedagogical conditions for the formation of value orientations of senior preschool children by means of active games; specified: interpretation of the concept of «value orientations» taking into account philosophical, sociological, psychological, pedagogical approaches; the content of the concept of «formation of value orientations of senior preschoolers»; the content of training educators in order to form values in senior preschool children; acquired further development: theoretical approaches to the use of active games as a means of forming value orientations of senior preschoolers; interpretation of the concepts of interaction, empathy and friendship as values; interpretation of the concepts of empathy, communicativeness, confidence, initiative, responsibility as personal qualities of a senior preschooler.

The practical significance of the work is that the theoretical provisions and practical conclusions can be used by employees of preschool education, teachers of higher pedagogical institutions of specialty 012 «Preschool education», as well as in the system of postgraduate education of teachers to improve the content, forms and methods of value orientations. children of senior preschool age by means of active games. The author's practical achievements are represented by the following developments: the content and algorithms of modern active games are offered, the author's selection of didactic games aimed at forming children's emotional intelligence is made, methods and techniques of organizing and conducting active games are proposed, game techniques in the process of reflection and introduction of small folklore, which contribute to the formation of values of friendship, empathy, interaction in senior preschool children; developed a system of measures and forms of work with parents to form the values of senior preschoolers by means of active games, a selection of exercises and didactic games for parents aimed at forming the emotional intelligence of children; methodical recommendations for educators, materials for conversations, master classes on techniques of leadership of active game and means of choosing active game by children, methodical seminar for use by teachers in work with children of

senior preschool age for the purpose of formation of value orientations of friendship, empathy, interaction. Materials of conversations, problematic discussions with preschool children, a selection of musical active games with a positive emotional load, aimed at forming the values of friendship, interaction, empathy, are offered.

The working program of the discipline «Organization of play activities in preschool age» for students majoring in 012 «Preschool Education» is developed, which reflects the problem of forming value orientations of preschool age by means of active games (topic «Organizational conditions of active games of preschoolers» content module 1) and work program for future educators «Continuity of Preschool Institution and Primary School», content module 2 which includes the topic «The impact of mobile games on the implementation of Preschool Institution and Primary School» and practical tasks for independent work of students to form values of preschool children by means of active games.

The levels of formation of value orientations for senior preschool aged children are determined in order to record the results in the control and experimental groups during the ascertaining and control stages of the experiment. To the first, high level we can refer children who are able to understand their emotions and identify the emotions of their peers, understand what empathy is and know how to show it in a problem situation, and are convinced that the rules should be followed during the game. To the average level – children who cannot always understand their emotions and identify the emotions of others, partially understand what empathy is, do not know how to show empathy, often identifying it with regret, do not always follow the rules of the game. To the low level – children who do not understand their own emotions and those of others, do not understand the meaning of empathy and are convinced that the rules can be broken. The dissension between the tests of children of the experimental (EG) and control (KG) groups at the ascertaining stage are minimal. The majority of children in both the experimental and control groups were characterized by a low level of manifestation of value orientations in emotional-volitional, cognitive and activity components.

The necessity of purposeful training of teachers to use active game as a means of forming value orientations of senior preschool aged children is proved.

It is established that the preparation of educators for the formation of communication values by means of outdoor game should include: assimilation of knowledge on the age psychology of preschool aged children and relevant educational tasks; familiarization with modern active games, methods of their implementation and features of pedagogical leadership; awareness of the educational potential of active game; assimilation of methods of direct and indirect management of children's play activities in order to both develop their physical qualities and form such instrumental values as **interaction, empathy and friendship** by means of active game.

The pedagogical conditions of the proposed research model are highlighted: readiness of future educators to form value orientations in senior preschool children by means of active games (includes cooperation with parents); systematic work with children on the development of emotional sensitivity, empathy; exclusion of the competitive effect in the game, providing children with freedom to express initiative in a process of active games and implementation of obtained knowledge into the interpersonal relationships.

During the formative stage of the experiment, step-by-step work was organized on three vectors: with senior preschool aged children, parents and teachers, aimed at forming these values of preschoolers. Each vector included three stages. Working with teachers: informational, teaching techniques of reflection and practical; working with children: informational and motivating, teaching techniques of practical game, creative and practical; working with parents: informational, determining the value orientations of the child and his friends, practical. Step-by-step work in three areas is carried out using frontal, group and individual forms of organizing interaction using methods and techniques that are crucial for each group. When you work with teachers, use a conversation, a master class, a training session, a workshop, a methodological seminar and acting out situations. When you work with children use didactic games, conversation, discussion, game workshop, acting out situations, reading fiction, free active games. When you work with parents a round table, a discussion, and a game workshop (practical work) are included.

According to the results of experimental work, quantitative changes in the levels of manifestation of values of interaction, friendship, and empathy by senior preschool aged children during problem situations were clarified.

The results of teacher's application of the method of reflexive analysis by children of the results of active games and the introduction of approaches to pedagogical management of active games of senior preschoolers with an emphasis on the formation of value orientations are clarified.

Changes in the attitude of parents to the role of active games in the formation of value orientations of preschoolers and the use of modern active games during family leisure are determined.

Based on the analysis of quantitative changes in the manifestation of interaction, friendship, and empathy values by senior preschoolers, the effectiveness of the proposed pedagogical conditions of value formation by means of active games and tools that were used in working with children at each stage of the experiment was confirmed.

Keywords: values, value orientations, active games, musical outdoor games, preschool educational institutions, preschool aged children, pedagogy of parents.

List of publications of the applicant:

1. Puyo O. Active games of preschoolers in the measurement of personal values in Ukraine. (2020). *Journal of Education. Health and Sport*. 10(4). Poland. eISSN 2391-8306 URL: <https://apcz.umk.pl/czasopisma/index.php/JEHS/article/view/JEHS.2020.10.04.036>
2. Bielenka H., Puyo O. (2020). Pedagogiczne umowy wykorzystania ruchliwych ihor z metoju formowania tsinnisnykh orientatsii doshkilnykiv. *Pedagogia. Zeszyty naukowe*. Nr. 1. Ryki. S. 6-10. Poland. ISSN 2544-8889
3. Puyo O. I. «Dytiachyi kolektyv» yak naukova katehoriia. *Naukovi visnyk Pivdennoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho. Ser. Pedahohika*. 2017. № 1 (114). S. 44-48.

4. Puyo O. I. Formuvannia moralnykh yakostei ditei doshkilnoho viku zasobamy rukhlyvykh ihor. Aktualni problemy psykholohii: zb. nauk. pr. Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy. 2018. Tom IV. Psykholohiia rozvytku doshkilnyka. Vyp. 14. S. 208-218.

5. Puyo O. I. Pidhotovka maibutnykh vykhovateliv do vykorystannia rukhlyvoi hry yak zasobu formuvannia tsinnisnykh oriientsatsii ditei doshkilnoho viku. Osvitnii prostir Ukrainy. 2019. №13. S.120-126.

6. Puyo O. I. Do problemy formuvannia tsinnisnykh oriientsatsii ditei starshoho doshkilnoho viku zasobamy rukhlyvoi hry v zakladakh doshkilnoi osvity. Narodna osvita. 2019. Vyp. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2019_2_10

7. Puyo O. I. Stan roboty zakladiv doshkilnoi osvity shchodo formuvannia tsinnisnykh oriientsatsii starshykh doshkilnykiv za dopomohoiu rukhlyvykh ihor. Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika. Fakhove vydannia KNPU Instytutu Hrinchenka. Kyiv. 2019. №32 (№2). C. 92-98.

8. Bielienska H. V., Puyo O. I. Formuvannia tsinnisnykh oriientyriv ditei doshkilnoho viku: Sinhapur – Ukraina, porivnialnyi aspekt. Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni V. Hnatiuka. Ser. Pedahohika. 2019. №2. C. 6-14.

9. Puyo O. I. Do problemy pidhotovky maibutnykh vykhovateliv shchodo orhanizatsii kolektyvu ditei peredshkilnoho viku. Aktualni pytannia suchasnoi pedahohiky: tvorchist, maisternist, profesionalizm: materialy III Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 02 bereznia 2018 r. m. Kremenichuk. 316 s.

10. Puyo O. I. Hra yak zasib formuvannia tsinnisnykh oriientsatsii ditei starshoho doshkilnoho viku. Zbirnyk, prysviachenyi Vseukrainskii naukovo-praktychnii konferentsii, pryurochenyi 100-richchiu zasnuvannia Akademii Nauk Ukrainy. Naukovi, metodychni, informatsiyni zbirnyk Ternopilskoho oblasnoho komunalnoho instytutu pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity. Ternopil: TOKKIPO. 2018. Vyp. 10. S. 19-23.

11. Puyo O. I. Hra yak zasib formuvannia tsinnisnykh oriientsatsii ditei starshoho doshkilnoho viku. Zbirnyk, prysviachenyi Vseukrainskii naukovo-praktychnii konferentsii, pryurochenyi 100-richchiu zasnuvannia Akademii Nauk

Ukrainy. Naukovyi, metodychnyi, informatsiinyi zbirnyk Ternopilskoho oblasnoho komunalnoho instytutu pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity. Ternopil: TOKKIPO. 2018. Vyp. 10. S. 19-23.

12. Puyo O. I. Tsinnisni orientatsii doshkilnoi osvity Ukrainy ta Sinhapuru. Dukhovno-moralne vykhovannia osobystosti: realii ta perspektyvy. Naukovyi, metodychnyi, informatsiinyi zbirnyk Ternopilskoho oblasnoho komunalnoho instytutu pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity: materialy Mizhnarodnoi nauk.-prakt.konf., 19-20 kvitnia 2018 r. s. Zarvanytsia Ternop. obl. Ternopil. 2019. S. 135-139.

13. Puyo O. I. Hrani maisternosti suchasnoho pedahoha. Zbirnyk materialiv II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Rozvytok profesiinoi maisternosti pedahoha v umovakh novoi sotsiokulturnoi realnosti Ternopil. 2019. Ch. 2. 314 s. S. 140-142.

14. Puyo O. I. Tsinnisni orientatsii osobystosti v systemi novykh sotsiokulturnykh koordynat. Protsesy ukrainskoho derzhavotvorennia vid davnykh chasiv do sohodennia (z nahody 1000-richchia z pochatku pravlinnia Yaroslava Mudroho). Naukovyi metodychnyi informatsiinyi zbirnyk Ternopilskoho oblasnoho komunalnoho instytutu pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity. Ternopil: TOKIPPO. 2019. Vyp. 12. 160 s. S. 154-157.

15. Puyo O. I. Formuvannia tsinnisnykh orientatsii starshoho doshkilnyka zasobamy rukhlyvykh ihor. Pedahohichna komparatyvistyka i mizhnarodna osvita — 2019: internatsionalizatsiia ta intehratsiia v osviti v umovakh hlobalizatsii: materialy III Mizhnarodnoi nauk.-prakt. konf., 30 travnia 2019 r. Kyiv. In-t pedahohiky NAPN Ukrainy. Kyiv – Drohobych. 2019. S.151-152.

16. Bielenka H., Puyo O. Emphathy formation of senior preschool aged children in the process of active games. Modern world tendencies in the development of science. Vol. 2. London, 2019. 308 p. P. 16-25.

17. Puyo O. I. Spetsyfika roboty z vykhovateliamy shchodo formuvannia tsinnisnykh orientatsii starshykh doshkilnykiv zasobamy rukhlyvykh ihor. Zbirnyk materialiv III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Rozvytok profesiinoi maisternosti pedahoha v umovakh novoi sotsiokulturnoi realnosti». Ternopil. 2020. S.292-294.

18. Puyo O. I. Spetsyfika roboty z vykhovateliamy shchodo formuvannia tsinnisnykh oriientsii starshykh doshkilnykiv zasobamy rukhlyvykh ihor. Zbirnyk materialiv III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Rozvytok profesiinoi maisternosti pedahoha v umovakh novoi sotsiokulturnoi realnosti». Ternopil. 2020. S.292-294.

19. Puyo O. I. Tsinnisni oriientsii doshkilnykiv v hri: vymiry ta kharakterystyka. Pedahohichna komparatyvistyka ta mizhnarodna osvita 2020: hlobalizovanyi prostir innovatsii: materialy IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 28 travnia 2020 r. Kyiv. 2020. S. 271-273.

20. Puyo O. What value orientations are forming in active games. *Virtus*. 2020. №43. P.151 – 154. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/29542/1/Virtus%20%2343%202020.pdf>